

УДК 371 (09) (477)

Бакай С.Ю.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди

ПИТАНЯ ТРУДОВОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

В БАГАТОГРАННІЙ СПАДЩИНІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

(до 300-річчя від дня народження)

У статті розглядаються головні аспекти та питання трудового виховання дітей дошкільного віку в філософсько-педагогічній спадщині українського мислителя та просвітителя Григорія Савича Сковороди.

Ключові слова: діти дошкільного віку, трудове виховання, багатогранна спадщина Г.Сковороди.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення, коли українська держава, після страшної хвилі пандемії переживає страшні часи, низкою порад для твердого розуму, витримки та підняття духу для різних верств населення, рясніють висловлюваннями нашого славетного земляка, просвітителя, філософа й педагога XVIII століття Григорія Савича Сковороди. Хочу наголосити, що у 2020 р. ЮНЕСКО проголосило Г.Сковороду одним з п'яти найвидатніших мудреців людства! Безумовно, це не випадковість, бо його ідеї та думки, славнозвісні вирази та цитати, взагалі філософська й педагогічна спадщина, як пророцтво пронизує час та стає актуальною. У грудні цього року українська спільнота та наукове товариство відзначатиме 300-річчя від дня народження українського «Першорозуму» та багатогранної особистості водночас.

Зазначмо, що під час підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти ми перечитуємо змістовні та мудрі слова Г.Сковороди щодо виховання молодого покоління, учнівської молоді, зокрема дітей дошкільного віку. Безумовно, окремих творів або розробок щодо виховання дошкільників у педагога-новатора не було, але кожний вираз в педагогічній спадщині стосується навчання й виховання малечі.

Аналіз останніх досліджень. Аналізуючи сучасні наукові та літературні джерела, спостерігаємо великий інтерес та наукову обізнаність до його багатогранної спадщини. Науковці Агеєнко Л., Артемова Л., Береза Б., Дічек Н., Ємельянова Є., Іванцова Г., Кіреєва С., Копитко А., Коцур В., Лазарева Т., Любар О., Майструк О., Макаренко І., Мазоха Д., Постовий В., Потапенко О., Сулима В., Ткаченко Л., Федоренко Д., Шевченко П., Яворська С. та інші фахівці

розглядають аспекти виховання сучасної молоді, дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. В умовах розвитку інформаційних технологій, глобальних інтеграційних процесів у суспільстві, перебудови в освіті і, відповідно, змін у свідомості людей набувають актуальності питання економічної та професійної підготовленості молоді до життя в суспільстві, де удосконалюватимуться нові економічні відносини між державою та особою, де з кожним днем зростають вимоги до якості роботи, компетентності людей, до їхніх моральних якостей. Безумовно, оновлена система освіти в Україні окреслює покращання якості засвоєння знань та практичних навичок сучасної молоді, починаючи з першої ланки, оскільки саме вона забезпечує моральний та компетентнісний ґрунт становлення особистості дитини і, зокрема, на основі знань закладає ставлення до праці та перші загальнонавчальні та загальнотрудові навички, залучає до суспільно корисної праці.

Хочу зазначити, що Г.Сковорода трудову діяльність розглядає як природне покликання, яка витікає з природної «спорідненості» і спрямована, перш за все на благо суспільству, а на дитину дивився як на його майбутнє. Тому і рівень вихованості і підготовки до праці, за думкою педагога, сприяє її майбутньому життю. Григорій Сковорода радив йти за покликом серця й обирати «сродну» працю, бо тільки вона може зробити «потрібне неважким, а важке непотрібним».

Сьогодні, при запитанні у дитини дошкільного віку про те, що необхідно робити, аби його життя складалося успішно і щасливо, то сумнівно отримаємо відповідь: «Працювати» або «Трудитися», хоча доволі часто чуємо «Добре вчитися». Щоб поліпшити ставлення дітей до праці, необхідно переглянути систему знань і про працю дорослих членів суспільства, сформувані у дітей працелюбність як одну з базових якостей особистості.

Слід зазначити, що саме знання стимулюють розвиток моральних почуттів дітей та спонукають їх до діяльності, тому дуже важливим є правильний вибір інформації про трудову діяльність дорослих, яку ми подаємо дітям, та методика її подання відповідно до потреб і запитів дошкільників. Залишаючись актуальною, протягом всієї історії розвитку людства, проблема трудового виховання дітей дошкільного віку потребує сучасних підходів до її розв'язання.

Ставлення дитини до праці дорослих формується на основі знань, отриманих з різних джерел: від вихователів у дитячому садку, з художньої літератури, мультфільмів та кінофільмів, бесід і розповідей дорослих, з іншими дітьми під час спілкування або з людьми різних професій, спостережень за їхньою діяльністю. Звісно, виховання

починається з родини, тому інформацію про трудову діяльність батьків отримує їх дитина у сім'ї.

У свою чергу, батьки, мріючи про щасливе майбутнє своїх дітей, дбають про успішність їх у соціумі, розвивають фізичні сили та інтелект. Тому малюки успішно опановують основи математики, грамоти, іноземної мови, інформатики, логіки, а також навчають танців і бойових мистецтв, але на трудове виховання у дорослих і у дітей, не лишається ні часу, ні сил. Тому, у цьому питанні сім'я покладається на дитячий садок і виконують прохання батьків, інтенсивно готувати дітей до школи та дбати про здоров'я малюків.

Г.Сковорода акцентував та надавав великого значення родині у здійсненні трудового виховання дітей, тому що саме тут вони навчаються поваги та любові до праці, оволодівають найпростішими навичками з самообслуговування, пізніше допомагають дорослим по господарству. До речі, зараз в сучасних ЗДО є така форма роботи як «колективна, спільна праця», коли вихователі з дітьми середньої або старшої групи привчають їх до праці, робити щось разом, розподіляючи обов'язки, наприклад помити іграшки, посіяти квіти тощо.

Практика спілкування з дітьми старшого дошкільного віку показує, що у більшості з них уже сформовано негативне ставлення до праці як до суспільного явища і інтересу немає. Проте дитині цікаво дізнатися, що таке «заробітня плата», за що її отримують, для чого потрібно працювати і чим займаються на роботі. Узагальнено всі запитання дітей дошкільного віку про працю дорослих можна класифікувати за трьома основними напрямками: 1. назви професій та зміст діяльності у кожній з них; 2. мотиви і значущість праці; 3. оцінні судження та прогнозування власної майбутньої трудової діяльності.

Безумовно, у родині діти можуть дізнатися про професію тата, мами, родичів, сусідів, друзів та знайомих, а також отримати знання про загальну характеристику про різні професії. Проте, як зазначають сучасні фахівці про дані експериментальних досліджень, проведених у ЗДО, близько 80 % сучасних дітей старшого дошкільного віку не знають, де і ким працюють їхні батьки і відповідь: «На роботі». Це свідчить про те, що батьки не розповідають своїм дітям про зміст власної трудової діяльності, отже сучасні діти дошкільного віку обмежені у знаннях про трудову діяльність своїх рідних.

Здебільшого діти не мають інформації щодо мотивів і значущості праці, або ж у їхній відомості така інформація постає у викривленому вигляді. Але ж ще Григорій Сковорода стверджував, що саме праця є основою розвитку суспільства, його пружиною, а в кожній людині самою природою закладено «тайний закон сродності», тобто нахили до тієї чи іншої діяльності, якщо ці нахили виявлено у дитинстві і

розвинено та застосовано людиною у зрілі роки, то на думку філософа, у суспільстві буде створено умови для оптимального і безконфліктного розвитку Діяльність кожної особистості в ідеалі, має спрямовуватися на розвиток: особистий та суспільний.

Сучасні діти дошкільного віку, як правило, легко засвоюють особисте значення праці дорослих, формулюючи його у судженні: «Тато працює, щоб заробляти гроші і потім купувати мені цукерки, іграшки, їжу». Осягнути ж суспільне значення праці самотійно вони не здатні, тому й розглядають працю лише як засіб особистого збагачення, задоволення власних потреб. Праця дорослих сприймається ними як важкий обов'язок, необхідність, що відволікає від цікавого проведення часу і який ліпше оминати. У майбутньому індивідуалізм таких працівників може при звести до негативних наслідків.

Які ж професії подобаються сучасним дошкільникам? Насамперед, як свідчать різні опитування у ЗДО, вони обирають роботу, на їхню думку, легку і цікаву, проте таку, що приносить великі гроші. Так, сучасні хлопчики хочуть бути бізнесменами, депутатами, президентами країни, банкірами, власниками нафтових компаній, футбольних клубів, а також охоронцями, міліціонерами, водіями таксі і навіть працівниками автомийки. Дівчатка у віці від п'яти до шести років, розмірковуючи про майбутнє, бачать себе моделями, співачками, ведучими телепередач, у поодиноких випадках вихователями у дитячому садку.

Нажаль, зовсім непопулярні серед сучасних дітей такі професії, як лікар, учитель, кравець, перукар, будівельник, пекар, кухар, хлібороб, садівник, фермер, продавець. Навіть, непопулярними стають так звані «романтичні» професії, про які раніше мріяли всі без винятку дітлахи: космонавт, пілот, капітан морського судна, моряк, дослідник, вчений.

Найдоступнішим джерелом отримання знань про трудову діяльність дорослих для сучасних дітей є телебачення, де представники «модних» професій найчастіше з'являються на екрані. Інше джерело інформації – це щоденні спостереження дитини суспільних відносин, дитина зустрічається з представниками таких професій, як продавець, водій, лікар, вчитель та різні представники побутових професій, які можуть скаржитися на важкий графік роботи та малу заробітню плату. Нажаль, дорослі мало й негативно говорять дітям про важливість своїх професій, а навпаки говорять про невдоволеність і невдачу при виборі професії. Безперечно, якщо дорослі бажають, щоб діти позитивно сприймали працю, їм необхідно змінити власне ставлення до неї.

Хочу зазначити, що Г.Сковорода обґрунтовує свою думку, що праця для людини є джерелом її благополуччя та щастя, а для суспільства – це «саморушна пружина». Трудове виховання педагог

розумів як «початок та вінець» щастя, яке є сенсом життя людини. Отже і головне завдання виховання він вбачав у формуванні готовності до праці, згідно з «сродністю» людини. Він підкреслював, що людина «прагне праці і радіє їй, як сином своїм..., природа запалює до діла і зміцнює до праці, робить працю солодкою» [1]. Позбавити людину праці, за думкою педагога, це значить «позбавити її життя», «радоців сердечних», приречати її на нудьгу її на нудьгу та смуток. Протягом життя Г.Сковорода постійно спостерігав за життям та працею народу. Він зневажав людей, які не бажають працювати; ледарі та дармоїди, живучі чужою працею становлять «прихований бруд суспільства». У «Байках Харківських» педагог засуджує неробство, нудьгу, а прославляє гімн життю та трудовому народу.

Просвітителю зазначав, що від вірної організації трудової діяльності підростаючого покоління, зокрема малечі залежить здійснення мети та основних завдань трудового виховання. У своїх творах він неодноразово відзначав взаємозв'язок трудового виховання з розумовим, таке органічне поєднання сприяє, на його погляд, формуванню «кмітливості» «винахідливості» а також активності, ініціативи, творчості, спритності особистості [2].

Значною заслугою філософа є обґрунтування та захист внутрішньої краси людини, яка реалізує свою духовну сутність у «спорідненій» праці. Г.Сковорода вважав вільну працю одним із джерел «земного» щастя. Згідно з вченням Сковороди, успіх діяльності людини залежить не тільки від вдалого вибору «спорідненої» праці, а й від моральних якостей (працьовитість, терпимість, самовладання, добродієність, бадьорість духу тощо). Він доводив, що ці якості виникають у процесі спорідненої діяльності, і водночас вони стають внутрішніми умовами їх успіху. Неробство, підлість, чванство, боягузтво й інші пороки, за його думкою, не можуть породжувати природою, бо все, що вона дає – є добро. Все це – продукт умов життя й поганого виховання [2].

Висновки і перспективи подальших досліджень. За словами мислителя, «святість життя – тільки у справах»! Тому я, як наставник сучасної молоді, прагну своєю працею та вчинками досягати мети, як навчав Г.Сковорода, щоб... «дати життя – духу нашому, благородство – серцю і ясність – думкам нашим...» Безумовно, виховуючи майбутніх вихователів, пам'ятаємо, що професія та душа вихователя, за Сковородою, є чаша, наповнена вічною радістю..., повинна бути кришталевою як янтар і чистою, як вода...» [1].

Список використаних джерел

1. Бакай С.Ю. Музично-педагогічні ідеї та просвітницька діяльність Г.С.Сковороди на Слобожанщині. Дис... канд.пед.наук. 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. Харків. 2004. 263 с.

2. Сковорода Григорій. Повна академічна збірка творів. За редакцією проф. Леоніда Ушкалова. Харків-Едмонтон-Торонто : Майдан; Видавництво Канадського Інституту Українських Студій, 2011. 1400 с.

УДК 37.01:51

Брежнєва О.Г.

Центру раннього розвитку дитини і дошкільної освіти ІПВ НАПН України

**ЦИФРОВЕ ОСВІТНЬО-ВИХОВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ВІДКРИТА СИСТЕМА ЦИФРОВОЇ
КОМУНІКАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ**

Висвітлюється проблема створення цифрового освітньо-виховного середовища як платформи для розвитку дітей дошкільного віку. Здійснений аналіз ключових термінів і понять в полі проблеми. Визначені педагогічні умови, стратегія і тактика функціонування цифрового середовища закладу дошкільної освіти.

***Ключові слова:** цифрове освітньо-виховне середовище закладу дошкільної освіти», «цифрові засоби навчання дітей раннього і дошкільного віку», «цифрові дидактичні матеріали для освіти і виховання дітей раннього і дошкільного віку»*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Соціально-економічна, політична ситуація, яка склалася в Україні на сьогодні спонукає науковців і педагогів-практиків системи дошкільної освіти шукати нові підходи до виховання і освіти дітей раннього і дошкільного віку. Особливого значення набувають питання організації освіти для дітей в умовах воєнного стану. Вимагають розв'язання питання організації освітнього процесу з дітьми дошкільного віку засобами цифрових технологій. Відтак, актуальність теми продиктована сучасними реаліями, як от:

- Україна знаходиться в умовах запровадження воєнного стану. З огляду на це, потребують розв'язання питання організації освітнього процесу з дітьми, які разом з батьками вимушені бути переміщеними із зони активних бойових дій і стикаються з проблемою соціальної адаптації, перебуваючи в нових соціальних умовах, не мають можливості відвідувати заклади дошкільної освіти;

- у середовищі педагогів і батьків відчувається потреба в оволодінні інструментами цифрового середовища. Науковцям необхідно здійснити дослідження в цьому напрямі, виходячи із завдань – теоретично обґрунтувати закономірності та принципи освіти і виховання дітей в ранньому і дошкільному віці з використанням потенціалу цифрового освітньо-виховного середовища